

Editörden

MIT Media Lab araştırmacılarından oluşan bir ekip 10 Haziran 2025 tarihinde “Your Brain on ChatGPT: Accumulation of Cognitive Debt when Using an AI Assistant for Essay Writing Task” başlıklı 206 sayfalık bir araştırma raporu yayımladı (Kosmyna, vd., 2025).¹ Ön baskı aşamasında olan makalenin hakem değerlendirme süreci henüz tamamlanmış değil. Ancak araştırma şimdiden The New York Times, Time, The New Yorker ve CNN gibi basın organlarında geniş yer bulmuş durumda.

Araştırma, okullarda öğrencilerin bilişsel becerilerini ölçmek için yaygın şekilde kullanılan kompozisyon yazma ödevine odaklanıyor. Kompozisyon yazma becerisi, hafızanın yanı sıra çeşitli bilişsel süreçlerin eşzamanlı kullanılmasını gerektiren karmaşık bir bilişsel beceri olduğu için özellikle seçilmiş. Dört ay süren ve 54 katılımcının dahil olduğu araştırma, farklı uzunluk ve konularda kompozisyon yazarken ChatGPT gibi Büyük Dil Modeli (*Large Language Models - LLM*) ve arama moturu araçları ile yalnızca beynini kullanan üç grubun karşılaştırılmasına dayanıyor. Katılımcıların beyin aktivitelerini değerlendirmek, bilişsel katılım ve bilişsel yükü ölçmek ve yazma sürecindeki sinirsel aktivasyonları gözlemlemek için EEG ve NLP analizlerinden yararlanılmış.

EEG sonuçları her üç grubun da kendi içlerinde homojen farklı sinirsel bağlantı desenleri sergilediğini ve farklı bilişsel stratejiler geliştirdiklerini gösteriyor. Analiz sonuçlarından elde edilen en önemli bulgu ise, dış destek miktarına bağlı olarak beyin bağlantılarının (*brain connectivity*) sistematik olarak azalması. Bu bulguyu destekleyecek şekilde, araç kullanımı ile görsel işleme öne geçerken, yazılanı

¹ Proje web sayfası için (bkz. <https://www.brainonllm.com>).

hatırlama, alıntılama ve sahiplenmenin gerilediği gözlemlenmiş. Araştırmanın ilk aşamalarında LLM kullanımının belirli faydaları bulgulanmış olmakla birlikte, ilerleyen aşamalarında zihinsel, dilsel ve puanlama boyutlarında gerileme yaşandığı tespit edilmiş.

Bu araştırmada olduğu gibi, bugün birçok araştırmada araştırmacılar daha geniş ve uzun erimli projelerin yürütülmesi gerektiğinin ve gelişmelerin takip edilmesinin önemini vurguluyor. Farklı bilim dalları ve uzmanlık alanları araçların karmaşık yapısını ve insan üzerindeki olası etkilerini ölçmeye ve öngörmeye çalışıyor. Bütün bunları rezerv olarak süreci değerlendirmekle birlikte, hem bilim dünyası hem de kamuoyu ikiye bölünmüş gibi gözüküyor. Daha hegemonik olan ve gündem belirleyen ilk grup, yapay zekâ gibi teknolojik değişimlerin kaçınılmaz, geleceği belirleyecek nitelikte olduğunu ve hızla uyumlanmaktan başka şansımızın olmadığını savunuyor. İkinci grup ise, daha çok rezervle ve ihtiyatlı konuşmaya çalışarak, bilimsel aklın eleştirel gözünün kapatılmaması taraftarı. Bunun gibi araştırmaların önemi de aslında burada gizli. Bizim de akademik bilimsel bir derginin giriş sayfalarına bu araştırmayı taşımamızın anlamı bu. Bilim dalımız ve uzmanlık konumuz ne olursa olsun, teknolojik gelişmelerin eleştirel düşünme kapasitemiz üzerinde yarattığı dönüştürücü etkiler bizleri, araştırma ve eğitim alanımızı biçimlendirdikçe bizler de bunları görmek ve anlamlandırmak durumundayız. *Publicus* yola çıkarken güncel gelişmelerin kamu yönetimini ve kamuyu belirlediği her alan bizim görüş alanımız içinde olacak demiştik. Buna elbette, düşünme üzerine düşünmek de dahildi.

Publicus'un bu 3. sayısında farklı türlerde olmakla birlikte, üç çalışma düşünsel faaliyet ve kolektif düşünsel faaliyetlerimiz, onların yöntem ve biçimleri üzerine bizi eleştirel düşünmeye davet ediyor. Farklı ilgi alanlarındaki araştırmacıların bu sayıya gönderdikleri bu üç çalışma, tesadüfen bir araya gelmiş olsa da, bu konuda derinlemesine düşünmenin ve tartışmanın önemini bize hatırlattıkları için, böyle bir

girişle ve öncelikle bu makaleleri sunarak bu sayının Editörden'ine başlamak istedik.

İlk çalışma, Ahmet Alpay Dikmen'in yapay zekâ ve yönetsel akıl arasındaki ilişkiyi tartıştığı "Yönetsel Akıl, Yapay Zekâ ve İstatistik" başlıklı görüş makalesi. Her çağda yönetsel aklın kabul edilen norm'lar çerçevesinde şekillendiğini belirten Alpay, bugün de yapay zekânın mimarı tekno-feodal sermayenin istatistiğın "normal dağılım karinesi"ni temel alarak çoklu veriyi sapmalarından ayıklayarak genel eğilimi egemen kılmaya yönelik bir yönetsel akıl sistematığı geliştirmekte olduğunu vurguluyor. Modern yönetsel akıl nasıl yönetime konu olan kol emeğini makine benzeri işlev gören verimli ancak vasıfsız bir emeğe dönüştürdüyse, yapay zekâ da bugün, beyaz yakalının işini yapan bir makine olarak, nispi-artı değer üreten beyaz yakalı emeğin verimini arttırarak ücretini ucuzlatıyor ve onu vasıflaştırıyor diyor. Böylelikle sermayenin konsantrasyonunu arttırarak tekno-feodal sermayenin güçlenmesini sağlıyor. Ancak Alpay'ın altını çizdiği gibi, yapay zekânın üretim süreci üzerindeki etkisi, emeğin niteliksel dönüşümüne de neden olduğu için, beyaz yakalıyı uzmanlık bilgisinden uzaklaştırıp onu bilgisayarın bir çarklısı haline getiriyor ve "big data" setlerini normal dağılım karinesine göre düzenleyerek makinenin işlemlerini sağlayacak istatistiğın aklını egemen kılıyor. Alpay, akıl sistematığındeki bu değişimi derinlemesine ve çarpıcı örneklerle anlatarak, Aydınlanma Çağının önünü açtığı eleştirel düşünme pratiğimizin bugün yıkıcı bir dönüşümün eşiğinde olduğuna işaret ediyor.

İkinci çalışma, Cengiz Ekiz'in Zygmunt, Irena Bauman, Jerzy Kociatkiewicz ve Monica Kostera'ın ortak çalışması *Akışkan Modern Dünyada Yönetim* kitabının kitap incelemesi. Kitap incelemesinin sınırlarını zorlayan ve görüş makalesine yaklaşan çalışmasıyla Ekiz, yazarların "akışkan"lık kavramıyla sorunsallaştırdığı günümüz dünya ve yönetim anlayışını ele alıyor. Parçalanmış, kuralsızlaştırılmış,

bireyselleştirilmiş ve özelleştirilmiş bir akışkan dünya çizen yazarlar, bu dünyada artık bahçıvanların ütopyasına yer olmadığını ve kazananın her şeyi aldığı bir distopyanın hakim olduğunu söylerler. Bu neoliberal dünyada denetim akışkan sermayenin elindedir; içerik ve veri akışı farklı biçim ve hızlar olsa da meta akışını bozmamakta; onu konsolide ederek ilerlemektedir. Kamu yönetimi bu dünyada işletme alanının uydusu haline gelmiş; sorumluluk yönetilenlere kaydırılmış ama gündemi belirleme hakkı mülk sahiplerinin hakkı olarak korunmuştur. Günümüz dünyasına ilişkin bu canlı çözümlemeyi bize sunarken Ekiz, bir yandan da eleştirel bir gözle farklı bir anlayışın mümkün olup olamayacağına dair kapılar aralar. Kitap, Ekiz'e göre ufuk sunmakta yetersiz kalmaktadır. Kapitalist ekonominin derin rekabetinin, işbirliği ve paylaşım ile ancak evcilleştirilmiş bir "şirket ütopyası"na izin verebileceğine dair görüşlerini fevkalade iyimser bulur. Ancak günümüz yönetim anlayışına dair bu canlı ve yaratıcı düşünme pratiğinin kendisinin ufuk açıcı olduğunu gösterir. Kitabın söyleşi-tartışma formatında hazırlanmış olması da, disiplinler sınırları aşan bir kolektif bilgi üretim sürecine ve yaratıcı fikirlere imkân tanımaktadır.

Üçüncü çalışma, Aslı Yılmaz Uçar'ın Netherlands Institute of Governance Annual Conference için kaleme aldığı etkinlik raporu. 1920'ler ile 1980'ler arasında bilimsel dergilerde yaygın bir tür olan etkinlik raporlarının zamanla kaybolduğunu tespit eden Yılmaz Uçar, farklı ülkelerdeki ve uluslararası ölçekteki etkinliklerin format, içerik ve katılımcılarıyla ele alınmasının eleştirel düşünce ve üretimin gelişmesi için çok ufuk açıcı olabileceğini belirtir. Kaybolan bu geleneği belki de canlandırma vaktimiz gelmiştir, der. Bu geleneğin bilimsel gündemi tarihe not düşmek, etkinliği bütüncül bir açıdan değerlendirmek, katılmayan diğer araştırmacılara bilgi transferi yapmak gibi faydalarının olacağını vurgular. *Publicus* etkinlik raporlarına da, böylece, yeni bir soluk getirerek, katıldığı etkinliği

analitik bir gözle ayrıntılı olarak çözümler; konu ve yöntem olarak sunduğu olanakları bizler için görünür kılar.

Bu üç çalışma da güncel temas etmekle birlikte, kaçınılmaz veya disütopik yaklaşımları pekiştirmek yerine eleştirel bakışımızı kuvvetlendirerek düşünmenin imkânlarını aradıkları için alana özel bir katkı sunmuş oluyorlar. Teknolojik gelişmelerin eleştirel düşünme kapasitemizi geriletme riskinin yüksek olduğu bir yüzyılda, anti-entellektüelizmin hoyrat, kolektif üretimden, dayanışmadan ve eleştireye değer vermekten uzak dünyasının sınırlarına hapsolmeden zihinsel üretime davet ediyorlar bizi.

*

Publicus'un bu 3. sayısında ayrıca üç araştırma makalesi yer alıyor. Makalelerin ikisi kamu personel yönetimi alanına odaklanmış durumda. Araştırma makalelerinden ilki, "Türkiye'de Üst Düzey Kamu Yöneticilerinin Yetiştirilmesine İlişkin Bir Model Önerisi" makalesiyle Oğuz Göksu'ya ait. Göksu, makaleye, kamu kurum ve kuruluşlarının hükümet politikaları çerçevesinde belirlenen hedeflere ulaşmasına yardımcı stratejilerin oluşturulması, kriz anlarında hızlı ve kapsayıcı kararların alınması, çalışanlar arası etkin koordinasyonun sağlanması ve kurumsal başarı için üst düzey yöneticilerinin önemli bir rol oynadığını ve bu nedenle özel olarak araştırmaya konu edilmeleri gerektiğini vurgulayarak başlar. Toplumun dinamiklerini iyi bilen, alanlarında uzman ve gelişkin yöneticilik becerilerine sahip üst düzey yöneticilere duyulan ihtiyacın altını çizer ve bu doğrultuda bir yönetici eğitimine ihtiyaç duyulduğunu söyleyerek, bu ihtiyacı karşılamak üzere bir model önerisinde bulunacağı araştırmasını bizlere sunar.

Selime Yıldırım, "Kamu Personelinin Güvence Arayışı Neden Bitmiyor?: 1911 Yılından Bir Belge" başlıklı makalesiyle, tarihi bir belge eşliğinde kamu personelin güvenlik sistemini konu ediniyor. Yıldırım, makalesine, kamu personelinin göreve gelişinden emekliliğine kadar

geçen sürenin özel olarak düzenlenmiş olmasına rağmen, emeklilik ve sonrası dönemin Osmanlı Devleti'nden bugüne çözülememiş bir sorun olarak durduğunu tespit ederek başlar. Bu sorunun güncel sebepleri olduğunu belirtmekle birlikte, geçmişten gelen nedenleri de olduğunu vurgular. Mösyö Ultramar tarafından hazırlanan Mülkiye, İlmiye ve Askeri Tekaüd Sandıklarının Düzenlemesine için Rapor'a dayanarak, bu nedenleri ayrıntılarıyla çözümler.

Kenan Şahin ise, "Temel Gelir Modeline Yönelik Samsun'da Vatandaş Algısı Üzerine Bir İnceleme" başlıklı araştırma makalesinde, sosyal politika alanındaki öncü bir uygulamayı, temel gelir modelini ele alıyor. Şahin, küresel salgın hastalıklar, yerel ve bölgesel savaşlar, ekonomik koşullar ve krizler, teknolojik gelişmeler nedeniyle yaşanan otomasyon ve dijitalleşme ve işsizlik sorunları nedeniyle, mevcut sosyal politika uygulamalarının başarıya ulaşmadığını dile getiriyor. Yoksullukla mücadele, gelir dağılımında adalet ve işsizlikten kaynaklı sorunlar karşısında temel gelir uygulamasının bütüncül bir yaklaşım geliştirmeye uygun olduğunu ve sosyal politika alanında başarıyı artırma kapasitesine sahip olduğunu gösteren bir araştırmayı bizlerle paylaşıyor.

*

Publicus bu makaleler dışında bu sayıda çeşitli konuları farklı türlerde ele alan başka makalelere de yer veriyor. Sedat Çobanoğlu'nun "Anadolu Şehirleri Perspektifinden Osmanlı Şehri Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı derleme türündeki makalesi, ikincil kaynaklara dayalı literatür taraması tekniğiyle kaleme alınmış Osmanlı dönemi Anadolu şehirlerini mekânsal bağlamda ele alan bir çalışma olarak bu sayıda yerini alıyor.

Tülay Demir-Şimşek'in "Cumhuriyet'in Diplomatı Olmak: Erken Cumhuriyet Dönemi Büyükelçileri Üzerine Prosopografik Bir İnceleme" adlı kitap incelemesi, Müzeyyen Ezel Ünal'ın aynı adlı

kitabını ele alıyor. Kamu yönetiminin önemli bileşenlerinden Hariciye Vekâleti'nin dönüşümünü prosopografik, yani kolektif biyografi yöntemiyle ele alan bu kitabın bize ne gibi araştırma ve analiz imkânları sunabileceğini gösteriyor. Diplomatları tek tek ele alan bireye odaklı bir yaklaşım yerine, bize, bir grup olarak dönemin diplomatlarının ele alınmasının tarihsel ve toplumsal bağlam içinde dönüşümü araştırmak ve kurumsal alan ile sosyal alan arasında bağ kurmak açısından önemli olduğunu gösterdiğini ayrıntılarıyla ortaya koyuyor.

Ozan Yetkin ve Sezgin Sezgin'in hazırladıkları "II. Göbeklitepe'den Bugüne Türkiye'nin Tarihi ve Kültürel Mirası Sempozyumu: Kültürel Miras Yönetimi" raporu ise, bizlere kamu yönetiminin ne kadar geniş bir alanı içine alan ve bilgi üretimine konu edilmesi gereken bir alan olduğunu gösteriyor. Rapor, ayrıntılarıyla, kültürel miras yönetimi olarak kavramsallaştırılan bir başlık çerçevesinde örülen bu sempozyumun, hem Türkiye'nin kültürel zenginliğini hem de bu zenginliğin nasıl ele alınıp yönetildiğini ve yönetilebileceğini gösteren birbirinden yenilikçi sunumlara ev sahipliği yaptığını görünür kılıyor.

*

Editörden'de sizlere sunmaktan mutluluk duyduğumuz, son olarak ele alacağımız yazı ise, bir söyleşi. *Publicus* Yayın Kurulu olarak, Türkiye'de otobiyografi ve anı yazma, bireysel deneyimler üzerine röportaj verme geleneğinin zayıf olduğunu ve bu türlerin söz konusu kamu çalışanları olduğunda daha da yetersiz olduğunu düşünerek, yeni bir yazı serisine başlamak üzere karar verdik. "Kamu Yönetimi Uzmanlarıyla Söyleşiler" adını vereceğimiz bu serinin, bizleri, kamu yönetimi alanında uzun yıllar çalışmış, önemli bir uzmanlık birikimine ve kamu yönetimi deneyimine sahip isimlerle buluşturmasını hedefliyoruz. Onların bireysel bilgi, tecrübe ve önerilerinin alanımızın öğrenci, akademisyen ve uzmanları için hem öğretici hem de araştırmaya konu olabileceğini düşünüyoruz. Bu amaçla, serinin ilk

söyleşisini OECD Finansal Piyasalar Müdürü Fatoş Koç ile ben gerçekleştirdim.

Tüm makalelerimizin okurlarımızın faydalanacağı ve yeni araştırmalara fikir vereceği kaynaklar olmasını ümit ediyoruz.

Editör

Fatma Eda Çelik

EPHE / Université PSL, Fransa-Paris

Kaynakça

Kosmyna, N., Hauptmann, E., Yuan, Y.T., Situ, J., Liao, X-H., Beresnitzky, A.V., Braunstein, I., Maes, P., Your Brain on ChatGPT: Accumulation of Cognitive Debt when Using an AI Assistant for Essay Writing Task. arXiv:2506.08872, <https://doi.org/10.48550/arXiv.2506.08872>